Ярошенко Тетяна

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ В ДИСКУРСІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕТИКИ

Протягом всієї історії розвиток етики та філософії, науки та освіти був позначений взаємодією різних сфер пізнання, внаслідок чого утворювалися нові дослідницькі напрями та галузі знання, що дістали назву «міждисциплінарні». Ілюстративним прикладом до нашої сфери діяльності служить народження культурології.

Феномен міждисциплінарності, вже у своєму семантико-семіотичному з'ясуванні, вказує на складну природу явища, повертає до історичної передумови; це те, що сформувалося на межі, перетині смислових контекстів, об'єднує різні ділянки знання. Концепт «межа» тут несе виразне філософсько-методологічне навантаженння [1]. Тому розробляючи його, вивчаючи явище «межовості», ми намагаємось зрозуміти природу єдності в багатоманітності, пізнати життя світу у різних його проявах, модифікаціях та зв'язках.

Міждисциплінарність етики зумовлена самою філософською природою її знання, здатностями до всепроникнення та універсалізації; питання, що вона досліджує (на кшталт проблем вищого блага, добра і зла, свободи і відповідальності, порядку і справедливості, норми і патології, вини і відплати, людяного в людині тощо), концепти, які продукує/творить, мають всезагальне значення, допомагають прояснити заплутані ситуації, приборкати хаос, навести лад та утвердити те ціннісне, що варте збереження, оновлення та примноження.

Вже з давніх часів етика носила міждисциплінарний, інтегративний характер. Зокрема, в часи античності, в системі знань Арістотеля її відносили до класу практичних наук, виділяли серединне місце; вона покликана була виконувати об'єднуючу роль між емпіричними (ремесла, мистецтва) та умоглядними, теоретичними (математика, фізика і філософія) науками, виступати в якості інтегруючої ланки між психологією та політикою, бути невід'ємним складником філософії поруч з фізикою та логікою (Зенон, Епікур, Секст Емпірик). Їй належало розуміти природу людської душі, вчити співзвучності особистісного камертону із загальним ритмом космічного цілого. Стародавні греки наголошували на органічному зв'язку етики, медицини та психології; вбачаючи у них профілактичний комплекс знань, методів, що має на меті здоров'я, гармонію, щастя людини. Державу при цьому тлумачили як вищу форму соціально-політичної організації домівки-етосу, що стоїть на захисті людських потреб, інтересів, щастя, забезпечує безпеку суспільства. Тому етика Арістотеля розташована на одній сходинці із політикою; її розуміють як вчення про громадянські доброчесності, ті сили, якості характеру, що сприяють загальному благу.

Новітня етика стверджує себе в якості експерементальної частини людського пізнання, що дозволяє суб'єкту краще пізнати, зрозуміти природу власної індивідуальності та оволодіти мистецтвом бути собою у світі інших - «досвід меж та експерименту» [2]. Спеціалізуючись на проблемах кризового буття людини, суспільства, світу, вона продовжує тісно співпрацювати із психологією, медициною, релігією, біологією, історією, соціологією. Внаслідок такої взаємодії з'являються міждисциплінарні напрями, поміж яких можна виділити патософію, логотерапію, гуманістичну психологію, конфліктологію, блокадну етику, теорію глухого кута, вагонеткологію та ін.

Особливої уваги заслуговує вагонеткологія, що сформувалася на грунті головоломки глухого кута та розвиток якої вилився в ледь не цілий академічний науковий напрямок. Сьогодні вагонеткологія викликає жваві етичні дискусії і посилено вивчається. Зокрема, в одній з американських військових академій «вагонеткологію» викладають як обов'язкову тему у курсі філософії та теорії «справедливої війни». Її новітня розробка/бачення знайшла втілення у книзі філософа Девіда Едмондса «Чи вбили б ви товстуна? Задача про вагонетку: що таке добре, а що погано?» у формулюванні питання смерті і смерті [3]. На передній план у ній висуваються життєво важливі питання людини, яка знаходиться в ситуації глухого кута, безвихідності. Серед цих питань набувають особливої ваги формулювання двох проблем вибору. Що правильніше, краще: вибір, у якому можна спасти одну людину, чи п'ятьох; чи можна вбити одну людину, щоб спасти п'ятьох? На сьогодні цей напрям в етиці знаходить дотичність з багатьма дисциплінами, включаючи антропологію, психологію, лінгвістику, правознавство, військову справу, нейронауку та еволюційну біологію.

Таким чином, сучасний розвиток етики вписується в єдиний історичний, інтегративно-комунікативний простір філософії, сприяє лібералізації методології, а також відображає і стимулює діалог різних наук із спільних проблем. Новітня етика, незважаючи на часті гасла «відмова від традицій», є солідарною з базовими ідеями минулих часів, так і з іншими сучасними науками у розумінні необхідності об'єднаних зусиль по розв'язанні проблем, що пов'язані з болем, стражданням; критичними ситуаціями в житті людини, суспільства, світу.

ЛІТЕРАТУРА

Ярошенко Т. М. Межовість як проблема сучасної філософської етики / Т. М. Ярошенко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 734'2006. Серія : філософія. – Харків, 2006. – С. 116 - 121.

Ярошенко Т. М. Проблеми та завдання сучасної етики. / Т. М. Ярошенко // Тези звітної наукової конференції філософського факультету за 2014 рік. – Львів : видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С. 51-55.

Вопрос смерти и смерти. Книга философа Дэвида Эдмондса «Убили бы вы толстяка? Задача о вагонетке: что такое хорошо и что такое плохо?» https://lenta.ru/articles/2015/12/27/death/